

مَشَقِّ خِرَد

جستارهایی در فلسفه دین

مجتبی اعتمادی نیا

نشران سوز

۱۳۹۷

سرشناسه: اعتمادی‌نیا، مجتبی، ۱۳۵۹-، نویسنده، مترجم
عنوان و نام پدیدآور: مشق خرد: جستارهایی در فلسفه دین / [نویسنده و مترجم] مجتبی اعتمادی‌نیا.
مشخصات نشر: تهران: نشر آن‌سو، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۱۷۶ ص.

شابک: 978-600-98321-2-5

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه.

یادداشت: نمایه.

موضوع: دین -- فلسفه -- مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع: Addresses, essays, lectures -- Religion

رده بندی کنگره: BL۵۷الف۵۱۳۹۶

رده بندی دیویی: ۲۱۰

شماره کتابشناسی ملی: ۵۱۱۰۹۴۶

نشر آن‌سو

مَشَقِ خِرَد

جستارهایی در فلسفه دین

مجتبی اعتمادی‌نیا

کتاب‌ارایی: آتلیه، آیه

چاپ اول: ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۷۸-۶۰۰-۹۸۳۲۱-۲-۵

بها: ۱۷۰۰۰ تومان

© ۱۳۹۷ حق نشر محفوظ و مخصوص نشر آن‌سو است

بهره برداری و نقل قول بدون ذکر منبع به هر صورتی بدون اجازه ناشر ممنوع است. تصویر فانی دارد.

www.ansoo.pub

ansoo.pub@gmail.com

فهرست

۹	پیش‌گفتار
۱۳	«معجزه به روایت مسقه دین
۱۷	تعریف
۱۸	امکان وقوع معجزات
۲۲	اعتبار شهادت فرد
۲۵	معجزات؛ رویدادهای بیین‌الدلیل توسط عوامل طبیعی
۲۹	معجزات به مثابه افعال خداوند
۳۵	تجربه‌های نزدیک به مرگ؛
۳۵	بررسی چیستی و نحوه دلالت آن در اثبات حیات پس از مرگ
۳۵	درآمد
۴۰	پدیدارشناسی تجربه‌های نزدیک به مرگ
۴۱	چیستی تجربه
۴۷	ویژگی‌ها
۵۱	مشابهت‌ها
۵۲	افتراقات
۶۵	میزان شیوع تجربه
۶۸	تأثیرات پسینی تجربه در زندگی تجربه‌گران

۷۰	تبیین‌های مختلف تجربه نزدیک به مرگ
۷۶	نحوه دلالت تجربه‌های نزدیک به مرگ در اثبات حیات پس از مرگ
۷۶	معقولیت مبشئی بر مجموعه‌ای از شواهد و قرائن
۸۵	روایت حداقلی از فرضیه بقا
۹۵	سفرهای آن جهانی
۹۵	درآمد
۹۷	تجربه‌های نزدیک به مرگ در ادوار گذشته
۹۹	مشابهت‌های تجربه‌ها در قرون وسطی و دوران جدید
۱۰۰	روم‌نویسی به تفاوت‌های تجربه‌های نزدیک به مرگ
۱۰۲	ماهیت نمادین تجربه‌های نزدیک به مرگ
۱۰۳	راه‌پیمایی در تفسیر تجربه‌های نزدیک به مرگ
۱۰۶	کارکرد تربیتی و سازندگی دینی در تجربه‌های نزدیک به مرگ
۱۰۹	بررسی انتقادی
۱۱۷	سکوت لمحۀ سرمدی
۱۳۳	صورت‌بندی‌های مسأله شر در اندیشه فیلسوفان مسلمان
۱۳۳	با تکیه بر آراء فارابی، ابن‌سینا، سهروردی و ملاصدرا
۱۳۳	درآمد
۱۳۶	الف) فارابی
۱۴۰	ب) ابن‌سینا
۱۴۵	ج) سهروردی
۱۵۰	د) ملاصدرا
۱۵۹	بررسی مقایسه‌ای
۱۶۱	ارزیابی طرح مسأله شر در آثار فیلسوفان مسلمان
۱۶۹	نمایه

پیش‌گفتار

سوق خیزد نتیجه گشت و گذار فکری سال‌های اخیر نگارنده در قلمرو فلسفه دین است. اکثریت قریب به اتفاق مقالات این مجموعه به صورت پراکنده در سال‌های گذشته در مجلات مختلف به چاپ رسیده‌اند و اینک در قالب مجموعه‌ای واحد و همراه با برخی تغییرات مختصر انتشار می‌یابد. مقاله نخست این مجموعه با عنوان «معجزه به روایت فلسفه دین» ترجمه مدخل معجزه (miracle) در دایرةالمعارف فلسفی روتلج به قلم دیوید بازینجر است. این نوشتار در پی تعریف معجزه به عنوان رویدادی نامتعارف که در نتیجه نقض و یا تغییر نظام طبیعی توسط خداوند پدید می‌آید، امکان انکار معقول معجزات را مورد بررسی قرار می‌دهد و با طرح پرسش‌های معطوف به «اعتبار شواهد تاریخی ناظر به وقوع معجزات» و نیز «تبیین‌ناپذیری معجزات از رهگذر عوامل طبیعی» در نهایت، با نظر به همه چالش‌های مطرح شده، امکان وقوع معجزات امری معقول می‌یابد و مؤمنان را در ارائه فرضیه دخالت خداوند در امور مادی (مادامی که دلایل موحدانة قابل قبولی برای خودشان دارند) مُحق می‌شمارد.

نگارنده در دومین مقاله با عنوان «تجربه‌های نزدیک به مرگ» برداشتی چیستی و نحوه دلالت آن در اثبات حیات پس از مرگ» می‌کوشد تا ضمن پرسش از چیستی تجربه‌های نزدیک به مرگ و اطلاع از جزئیات و ابعاد متنوع آن، نحوه دلالت آن را در اثبات آگاهی مستقل از کالبد فیزیکی و

تداوم حیات انسان پس از مرگ، محل بحث و بررسی نقادانه قرار دهد. بررسی‌های به عمل آمده در نهایت نشان می‌دهد که اگر چه هیچ ویژگی و یا نوع خاصی از تجربه‌های نزدیک به مرگ به تنهایی نمی‌تواند نظریه بقا را به انتخابی موجه بدل کند، اما هنگامی که مجموعه‌ای از ویژگی‌ها و یا انواعی از تجربه‌های نزدیک به مرگ در این راستا مورد بررسی قرار می‌گیرد، انتخاب فرضیه بقا صورت معقول‌تری می‌یابد. اما از آنجا که وقوع مرگ زیست‌شناختی درباره هیچ یک از تجربه‌گران قابل اثبات نیست، نمی‌توان به رها با این پدیده، درباره سرانجام آگاهی انسان پس از توقف کار برگشت. انبذیر فعالیت‌های مغزی نظریه‌ای بنا نهاد. به این ترتیب، صرفاً می‌توان وایی حاکم از فرضیه بقا را در باب تجربه‌های نزدیک به مرگ محتمل دانست. بر این اساس، فرضیه بقا به امکان وجود آگاهی فارغ از کالبد فیزیکی در انسان فرو کاسته خواهد شد. به نظر می‌رسد که مجموعه‌ای از شواهد و سراین ناظر به تجربه نزدیک به مرگ می‌تواند ما را در انتخاب این روایت محدود از فرضیه بقا موجه جلوه دهد.

مقاله سوم نیز به موضوع تجربه‌های نزدیک به مرگ اختصاص یافته است. در میان تفاسیر گوناگونی که تا کنون از تجربه‌های نزدیک به مرگ ارائه شده است، تفسیر خانم کارول زالسکی در کتاب سفرهای آجتهانی مناقشات فراوانی را برانگیخته است. وی تجربه‌های نزدیک به مرگ را توصیفاتی نمادین تلقی می‌کند که به هیچ‌رو نمی‌توان آنها را به مشاهدات مستقیم و مفاهیم عینی ارجاع داد. او معتقد است: تجربه‌های دینی به جای آنکه حقیقتی توصیفی (descriptive) داشته باشند، نمادین هستند، چه آنکه حقیقت، خود را در قالب زبان بشری و صور فرهنگی به ما می‌نمایاند و در این فرآیند، گریزی از نمادها نیست. او بر این اساس، الهیات را رشته‌ای علمی تلقی می‌کند که

می‌بایست متولی اصلی بررسی و تحلیل نمادها و روایت‌هایی باشد که صور خیال مذهبی (religious imaginations) را تغذیه می‌کند. نگارنده در این مقاله می‌کوشد تا با بررسی تفسیر زالسکی از تجربه‌های نزدیک به مرگ در کتاب سفرهای آن‌جهانی، تحلیلی انتقادی از آن به دست دهد.

در چهارمین مقاله، گزارشی از کتاب زمان و سرمدیت؛ جستاری در فلسفه دین اثر والتر ترنس استیس است. این مقاله با مروری بر اهم دیدگاه‌های استیس در این کتاب، گزارشی منظومه وار از یکی از آخرین آثار دوره حیات وی ارائه می‌دهد. استیس در این کتاب با ارائه نظریه‌ای در باب کیفیت تجربه دینی، که آن را «ماهیت بنیادین دین» می‌داند، در پی آشتی معقول علم و دین و یا عبارت دیگر، رفع تعارض میان فلسفه طبیعت‌گرایانه و آموزه‌های دینی است. استیس در زمان و سرمدیت می‌کوشد، مبتنی بر تقریری که از ماهیت تجربه دینی پیام‌آوران ادیان ارائه می‌دهد، بدون آنکه به تعبیر خود، سرسوزن انتظاریست‌گرایی عدول نماید، تعارض فیصله‌ناپذیری که پس از عصر نیوتون میان علم و دین صورت بست را در حد مقدمات عقلی بشری به تفاهم بدل کند.

در مقاله پنجم با عنوان «بررسی و ارزیابی صورت‌بندی‌های مسأله شر در آثار فیلسوفان مسلمان» به کیفیت طرح مسأله شر در آثار فلاسفه ایران در جهان اسلام (فارابی، ابن‌سینا، سهروردی و ملاصدرا) خواهیم پرداخت تا از این رهگذر، نحوه مواجهه آنان با مسأله شر و نقش اقتضانات فرهنگی و عقیدتی و نیز شرایط اجتماعی را در فرآیند شکل‌گیری و بسط و گسترش مسائل فلسفی، محل تأمل قرار دهیم.

دشواری حروفچینی این اثر نیز مانند سایر آثار نگارنده، بر عهده همسر عزیز و فداکارم خانم حمیده قمری است که شایسته سپاس و امتنان عمیق

است. علاوه بر این، زحمات دست اندرکاران انتشارات آن سو که در انتشار شایسته این اثر زحمات فراوانی بر خود هموار نمودند، ستودنی و تحسین برانگیز است. تعالی همه بندگان نیک خداوند، افزون باد!

بمَنّهِ و کَرَمِهِ

مجتبی اعتمادی‌نیا

نوروز ۱۳۹۷ هجری شمسی

www.ketab.ir